

POSTANOWIENIE

Dnia 23 czerwca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania P. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.
z udziałem E. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S., D. - P. spółki z
ograniczoną odpowiedzialnością w S., T. W.
o objęcie ubezpieczeniem społecznym,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 23
czerwca 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 23 października 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od P. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W wyroku z dnia 23 października 2018 r., sygn. akt III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) – w sprawie z odwołania P. Spółki z o.o. w S. (odwołująca się Spółka) przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S. przy udziale E. z o.o. w S., D. Spółki z o.o. w S. i T. W. – oddalił apelację odwołującej się Spółki od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S. z dnia 8 listopada 2016 r., sygn. akt VI U (...), w którym Sąd Okręgowy oddalił

odwołanie odwołującej się Spółki od decyzji organu rentowego z dnia 7 stycznia 2015 r., nr (...), w której ZUS stwierdził, że T. W. z tytułu wykonywania pracy na podstawie umów zlecenia zawartych z D. Spółką z o.o. oraz E. Spółką z o.o., a wykonywanych na rzecz P. Spółki z o.o., tj. pracodawcy, z którym pozostawał jednocześnie w stosunku pracy, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu jako pracownik – w rozumieniu art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 300 ze zm.; dalej także jako ustawa systemowa) – płatnika składek P. Spółki z o.o. w okresie od 28 lutego 2006 r. do 17 maja 2010 r. z podstawą wymiaru składek szczegółowo wskazaną w decyzji. Ponadto organ rentowy stwierdził, iż płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne i ubezpieczenie zdrowotne z tego tytułu jest P. Spółka z o.o. w S..

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego odwołująca się Spółka zaskarżyła skargą kasacyjną. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wskazano na potrzebę wykładni art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w związku z art. 2 k.p. oraz art. 18 ust. 1a w związku z art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej. Na wypadek nieuwzględnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, skarżący wskazał, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne: „Czy w świetle art. 84 i art. 217 Konstytucji RP dopuszczalne jest nałożenie na pracodawcę, którego pracownik zawarł umowę cywilnoprawną z osobą trzecią, na podstawie której to umowy świadczy pracę na rzecz swojego pracodawcy, obowiązku ustalania, obliczania, potrącania i terminowego odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne od przychodu uzyskanego przez jego pracownika z tytułu świadczenia pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą trzecią, w drodze rozszerzającej wykładni art. 18 ust. 1a w zw. z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej?” A w przypadku pozytywnej odpowiedzi na powyższe pytanie: „Czy pracodawcy, zobowiązanemu na podstawie art. 18 ust. 1a w zw. z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej do ustalenia, obliczenia, potrącania i terminowego odprowadzenia składek na ubezpieczenia społeczne od przychodu uzyskanego przez jego pracownika z tytułu świadczenia pracy na podstawie umowy

cywilnoprawnej zawartej z osobą trzecią, jeśli praca ta świadczona jest na rzecz tego pracodawcy, przysługują instrumenty prawne uprawniające do żądania od pracownika oraz od osoby trzeciej, z którą pracownik ten związany jest jedną z umów cywilnoprawnych wskazanych w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, informacji o istnieniu ważnie zawartej umowy cywilnoprawnej między pracownikiem a osobą trzecią oraz treści tej umowy cywilnoprawnej, w szczególności w odniesieniu do informacji o wysokości wynagrodzenia ustalonego pomiędzy stronami umowy cywilnoprawnej, stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne za tego pracownika?”.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie, w przypadku przyjęcia skargi do rozpoznania - o oddalenie skargi kasacyjnej w całości. W odpowiedzi zawarto wniosek o zasądzenie od skarżącego na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołującej się Spółki nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem

weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

W rozpoznawanej sprawie wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został oparty na przesłankach wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. – skarżący wskazał na potrzebę wykładni przepisów prawa oraz występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wykazania, że określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych. Wątpliwości te i rozbieżności należy przytoczyć, przedstawiając ich doktrynalne lub orzecznicze źródła (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08; czy z dnia 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14, LEX nr 424365 i 1652383). Konieczne jest wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 43). Powołanie się na rozbieżności w orzecznictwie wymaga ponadto przytoczenia i poddania analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego. Ponadto, ze względu na publicznoprawne funkcje skargi kasacyjnej, skarżący powinien wykazać celowość dokonania wykładni konkretnego przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2012 r., III SK 29/12, LEX nr 1238124).

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na występujące w sprawie zagadnienie prawne wymaga natomiast sformułowania takiego zagadnienia oraz przedstawienia argumentów prawnych, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu.

Nie istnieje przy tym możliwość stwierdzenia, że w sprawie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa, bądź występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd

Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że w świetle art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych pracodawca, którego pracownik wykonuje na jego rzecz pracę w ramach umowy o dzieło zawartej z osobą trzecią, jest płatnikiem składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe z tytułu tej umowy (por. np. uchwałę z 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46 oraz wyrok z 11 maja 2012 r., I UK 5/12, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 117), a teza ta jest aktualna także w stosunku do pracowników wykonujących taką pracę na podstawie umowy zlecenia (por. np. wyroki z 14 stycznia 2010 r., I UK 252/09, LEX nr 577824; z 22 lutego 2010 r., I UK 259/09, LEX nr 585727 oraz z 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266). W orzeczeniach tych Sąd Najwyższy wyjaśnił, że art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych rozszerza pojęcie pracownika dla celów ubezpieczeń społecznych poza sferę stosunku pracy, w tym na wykonywanie pracy na podstawie jednej z tych umów przez osobę, która wymienioną umowę zawarła z osobą trzecią, jednakże w jej ramach wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z 13 lutego 2014 r., I UK 323/13, OSNP 2015 nr 5, poz. 68). Praca wykonywana na rzecz pracodawcy to praca, której rzeczywistym beneficjentem jest pracodawca, niezależnie od formalnej więzi prawnej łączącej pracownika z osobą trzecią. Oznacza to, że bez względu na rodzaj wykonywanych czynności przez pracownika wynikających z umowy zawartej z osobą trzecią oraz niezależnie od tożsamości rodzaju działalności prowadzonej przez pracodawcę i osobę trzecią, wystarczającą przesłanką zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej jest korzystanie przez pracodawcę z wymiernych rezultatów pracy swojego pracownika, wynagradzanego przez osobę trzecią ze środków pozyskanych od pracodawcy na podstawie umowy łączącej pracodawcę z osobą trzecią. Z punktu widzenia przepływów finansowych, to pracodawca przekazuje osobie trzeciej środki na sfinansowanie określonego zadania, stanowiącego przedmiot swojej własnej działalności, a osoba trzecia, wywiązując się z przyjętego zobowiązania, zatrudnia pracowników pracodawcy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2017 r., II UK 693/15, LEX nr 2238708). W wyroku z dnia 13 lutego 2014 r., I UK 323/13, Sąd Najwyższy wskazał, że nie można przyjąć, iż pracodawcy nie obciążają skutki finansowe w postaci obowiązku częściowego pokrycia, z własnych środków, kosztów składek na obowiązkowe ubezpieczenia pracownika, wynikające z korzystania - z pominięciem zasad reglamentacji czasu pracy - z efektów pracy świadczonej na rzecz pracodawcy w ramach dodatkowej umowy cywilnoprawnej zawartej z pośrednikiem. Dla uniknięcia lub złagodzenia tych skutków pracodawca - zlecając osobie trzeciej (zleceniodawcy pracownika) wykonanie określonych usług - powinien skalkulować, iż będzie na nim ciążył obowiązek opłacania składek na ubezpieczenia społeczne pracownika. W uchwale z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że - ponieważ stosownie do art. 18 ust. 1a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przychód z tytułu umowy, o której stanowi art. 8 ust. 2a tej ustawy, jedynie „uwzględnia się” w podstawie wymiaru składek z tytułu stosunku pracy - pracodawca może dokonać ich potrącenia ze środków pracownika uzyskanych u niego. Nie można zaś kwalifikować jako naruszenia konstytucyjnych gwarancji w zakresie ochrony danych osobowych oraz obrazu dóbr

osobistych sytuacji zasięgania wiedzy o przychodach pracownika dla realizacji ustawowych obowiązków podmiotu zwracającego się o takie informacje (w tym przypadku - obowiązków płatnika składek, określonych w przepisach ustawy systemowej). Pracodawca ma prawo domagania się tego rodzaju informacji przede wszystkim od samego pracownika w ramach trójstronnego stosunku ubezpieczeń społecznych łączącego ubezpieczonego, płatnika składek oraz organ rentowy. Funkcjonowanie tego stosunku wiąże się między innymi ze spełnieniem przez płatnika nałożonych nań przez ustawodawcę zadań w zakresie obliczania i opłacania składek na obowiązkowe ubezpieczenia pracownika, także pracownika, o jakim mowa w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266 i z dnia 24 września 2015 r., I UK 490/14, LEX nr 1854103).

Należy zauważyć, że art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie likwiduje odrębności umów cywilnych, co nie oznacza, że należy bezwzględnie stosować zasadę ogólną, czyli że płatnikiem jest osoba trzecia - pracodawca umów cywilnych. Rzecz w tym, że orzecznictwo Sądu Najwyższego poczynawszy od uchwały z 2 września 2009 r., II UZP 6/09 zgodnie przyjmuje, że to pracodawca, którego pracownik wykonuje na jego rzecz pracę w ramach umowy cywilnej zawartej z osobą trzecią, jest płatnikiem składek na ubezpieczenia społeczne. Wówczas płatnikiem składek nie jest ta osoba trzecia. Kolejne orzeczenia Sądu Najwyższego utrwalają to stanowisko i odnoszą się do kwestii, wynikających z przyjęcia, że płatnikiem składek jest pierwotny pracodawca - wyroki z 14 stycznia 2010 r., I UK 252/09, z 2 lutego 2010 r., I UK 259/09, z 18 października 2011 r., III UK 22/11, z 11 maja 2012 r., I UK 5/12, z 22 października 2013 r., III UK 155/12, z 6 lutego 2014 r., II UK 279/13, z 3 kwietnia 2014 r., II UK 399/13. Nie inaczej też przyjmują późniejsze orzeczenia Sądu Najwyższego - wyroki z 7 lutego 2017 r., II UK 693/15, z 27 kwietnia 2017 r., I UK 182/16.

Sygnalizowana w skardze kasacyjnej kwestia była przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego. Choć Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie z pytania prawnego Sądu Apelacyjnego w (...) postanowieniem z 27 marca 2018 r. w sprawie P 1/16 – uznając, że Sąd konstytucyjny nie może rozstrzygać wątpliwości prawnych związanych ze stosowaniem prawa przez sądy (nie jest zadaniem Trybunału Konstytucyjnego precyzowanie przepisów prawa za pomocą wiążącej wykładni), to w uzasadnieniu stwierdził m.in., że jeżeli określony sposób rozumienia przepisu ustawy utrwalił się już w sposób oczywisty, a zwłaszcza jeśli znalazł jednoznaczny i autorytatywny wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego, to należy uznać, że przepis ten w praktyce nabrał takiej właśnie treści, jaką odnalazły w nim najwyższe instancje sądowe naszego państwa. To znaczy, że Trybunał podczas przeprowadzania oceny konstytucyjności prawa, powinien uwzględnić też rozumienie normy przez organy stosujące prawo, jeżeli ma ono charakter stały, powszechny i jednoznaczny.

Należy zatem zauważyć, że również aktualne orzeczenia Sądu Najwyższego potwierdzają pierwotną wykładnię, przyjmującą, że płatnikiem składek jest pracodawca a nie osoba trzecia - wyrok z 17 stycznia 2019 r., II UK 477/17 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2020 r., III UK 104/19 oraz przywołane w nim orzecznictwo).

W sprawie nie występuje więc ani potrzeba wykładni wskazanych przepisów prawa, ani sformułowane zagadnienie prawne, ponieważ nie są to problemy nowe,

a skarżąca nie wskazała na żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego ugruntowanego stanowiska Sądu Najwyższego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 września 2019 r., III UK 380/18 – dotychczas niepublikowane).

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c. (pkt 1.). Rozstrzygnięcie zawarte w pkt 2. niniejszego postanowienia ma podstawę w art. 98 § 1 i § 3 k.p.c.